

WORLD BANK GROUP

REDOVNI EKONOMSKI IZVEŠTAJ ZA ZAPADNI BALKAN
br.19 | Proleće 2021.

KOSOVO

POTISNUT OPORAVAK | PREGLED PO ZEMLJAMA

Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

Public Disclosure Authorized

© 2021 International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank
1818 H Street NW
Washington DC 20433
Telephone: 202-473-1000
Internet: www.worldbank.org

Ovo autorsko delo je proizvod rada zaposlenih u Svetskoj banci uz doprinos spoljnih saradnika. Nalazi, tumačenja i zaključci izraženi u ovom autorskom delu ne odražavaju nužno stavove Svetske banke, njenog Odbora izvršnih direktora niti vlada koje oni zastupaju.

Svetska banka ne garantuje tačnost podataka navedenih u ovom autorskom delu. Granice, boje, nazivi i druge informacije prikazane na mapama u ovom autorskom delu ne predstavljaju bilo kakav sud Svetske banke u pogledu pravnog statusa bilo koje teritorije niti potvrdu odnosno prihvatanje takvih granica.

Prava i dozvole

Materijal u ovom autorskom delu podleže zaštiti autorskih prava. Budući da Svetska banka podstiče podelu svojih saznanja, ovo autorsko delo se može umnožavati, u celini ili delimično, u nekomercijalne svrhe uz uslov da se nosilac autorskog prava propisno navede. Sva pitanja o pravima i dozvolama, uključujući i srodna prava, treba uputiti na adresu: World Bank Publications, The World Bank Group, 1818 H Street NW, Washington, DC 20433, USA; fax: 202-522-2625; e-mail: pubrights@worldbank.org.

Kosovo

- Tokom 2020. godine, privredna aktivnost zabeležila je pad za procenjenih 6.9 procenata, u kome prednjači pad u izvozu usluga u vezi sa dijasporom, ukupnim investicijama i privatnoj potrošnji. Podrška na polju praktične politike i skok u doznačenim sredstvima i izvozu dobara ublažio je ekonomski uticaj pandemije.
- Prema očekivanjima, privredna aktivnost uspeće da uhvati korak 2021. godine, uz značajne globalne i domaće rizike, među kojima se nalaze zakašnjenja u nabavci i distribuciji vakcina, međunarodna ograničenja putovanja i ponovno uvođenje striktnih mera zarad sprečavanja širenja virusa.
- Bolje ciljanje mera na polju praktične politike od presudne je važnosti da se poveća njihov uticaj i očuva fiskalna održivost. Odgovor na dugogodišnje strukturne prepreke po rast i ulaganje u ljudski kapital od suštinske su važnosti za negovanje otpornog oporavka i održivog rasta.

Nedavna ekonomska dešavanja

Kosovska privreda zabeležila je svoj prvi ekonomski pad ili kontrakciju 2020. godine. Od 2009. do 2019. godine, rast je u proseku dostizao 3.6 procenata. Godine 2020, privredna aktivnost umanjena je za procenjenih 6.9 procenata, uglavnom usled 51-procentnog pada u izvozu usluga u vezi sa dijasporom, posebno usluga putovanja i investicija. Rast u potrošnji vlade pružio je skroman pozitivan doprinos, međutim uprkos podršci u vidu većih transfera sredstava na strani vladinih institucija i doznačenih sredstava iz dijaspore, privatna potrošnja smanjila se za procenjenih 0.2 procentna poena (pp) u odnosu na rast. Prema Agenciji za statistiku Kosova¹, do trećeg kvartala 2020. godine, privreda je zabeležila pad od 5.6² procenata. Prijavljeni promet opao je za 9.5 procenata ove godine, oslikavajući težak uticaj krize na privatni sektor.

Mere podrške na polju praktične politike, propraćene rastom u doznakama i izvozu dobara, ublažile su kontrakciju. Izvoz dobara ublažio je silazni trend; bio je veći za 21

procenat—i vođen je većom međunarodnom potražnjom za niklom i boljim pristupom izvoznika osnovnih sirovina stranim tržištima. Izvoz usluga takođe se povratio u četvrtom kvartalu 2020. godine, zaustavljajući time gubitke koji su već bili značajni. Skok od 15.1 procenata u doznakama podstakao je raspoloživ dohodak. U međuvremenu, javni transferi - uglavnom mere politike za suzbijanje uticaja pandemije - zabeležili su rast od 38.3 procenata, podržavajući raspoloživ dohodak sa preko 240 miliona evra.

Tržište rada reagovalo je pre svega smanjenjem radnog vremena i naknada, prema rezultatima Ankete Svetske banke o pulsu biznisa (BPS) sprovedene u K2 2020. godine. Saglasno nalazima iz BPS-a, poreska evidencija pokazuje da je formalno zapošljavanje uspešno da prevaziđe uticaj pada. Po svemu sudeći, subvencionisanje zarada i druge mere praktične politike nisu samo pomogle u očuvanju formalnih radnih mesta, već su podstakle i formalizaciju zaposlenja. Međutim, pad prihoda od poreza na lični dohodak od 4.2 procenata ukazuje da je ekonomski pad smanjio formalnu naknadu

¹ Ova publikacija ne uključuje privremene procene BDP-a za četvrti kvartal 2020. godine objavljene 02. aprila 2021. godine, imajući u vidu tehničke nedoslednosti sa godišnjim objavljivanjem i

statistike iz BoP za 2019. godinu, kao i predviđenu reviziju statistika o nacionalnim računima.

² Sva poredenja su urađena na godišnjoj osnovi, osim ako nije drugačije navedeno.

rada i radno vreme. U međuvremenu, prema administrativnim podacima iz centara za zapošljavanje, nezaposlenost je skočila, verovatno zbog gubitka radnih mesta u neformalnom sektoru. Međutim, obim ovog porasta nije izvestan, s obzirom da je status registrovanog nezaposlenog bio preduslov za ostvarivanje pogodnosti od vladinih mera socijalne zaštite.

Budžetski deficit više se nego udvostručio u 2020. dostigavši 7.6 procenata BDP-a u 2020, što je porast sa 2.9 procenata iz 2019. i uprkos padu od 28.4 odsto u javnim investicijama. Kontrakcija privrede prouzrokovala je pad javnih prihoda za skoro 9 procenata, uglavnom zbog manjka poreskih prihoda. Trenutna javna potrošnja povećala se za rekordnih 18.6 odsto, vođena potrošnjom u vezi sa pandemijom. Vlada je potrošila oko 4.4 procenata BDP-a kao odgovor na pandemiju, sa procenjenih 0.9 procenata na dodatne troškove upravljanja pandemijom (dodaci na zarade i robu i usluge) i 3.5 procenata na direktne transfere za socijalnu zaštitu, zapošljavanje i podršku firmama i poljoprivrednim gazdinstvima.³ Kosovo je finansiralo deficit izdavanjem novog domaćeg duga u vrednosti od 2.5 procenata BDP-a, mobilisajući 3.3 procenata BDP-a u spoljnom koncesijskom dugu i crpeći sredstava sa računa sredstava od likvidacije (1.1 procenat BDP-a) i vladine depozite. Javan i javno garantovan dug povećao se za 5.2 pp BDP-a, dostižući 22.8 procenata BDP-a. Vlada je takođe preuzela obaveznu da nadoknadi podignuta sredstva iz Kosovskog fonda za penzionu štednju 2023. godine u vrednosti od 1.5 procenata BDP-a, što je polovina ukupno podignutih sredstava koja dostižu 3 procenata BDP-a od kraja decembra 2020. i januara 2021.

Inflacija potrošačkih cena (CPI) u 2020. godini bila je pod kontrolom, bivajući

značajno sporija od 2019. godine. Inflacija CPI u 2020. godini iznosila je u proseku 0.2 procenta, što je znatno manje u poređenju sa 2.7 procenata iz 2019. godine. Pritisci nastali inflacijom ublaženi su usporenom domaćom potražnjom i sve manjim uvoznim cenama. Inflatorni pritisci uzeli su maha juna 2020. godine nakon ublažavanja do tada strogih mera za sprečavanje širenja pandemije, ali su nakon toga preokrenuti u julu i ostali su na negativnoj teritoriji do decembra 2020. Uvozne cene su tokom godine pratile deflatorni trend; cene su najviše pale u K2, ali se inflacija do kraja godine približila pozitivnoj teritoriji.

Pad u uvozu i rast u sekundarnim prihodima skoro su u potpunosti nadomestili skok u izvozu. Posledično, deficit tekućeg računa (CAD) pogoršao se samo marginalno, sa 5.5 procenata BDP-a u 2019. na 5.7 procenata. CAD je prvenstveno finansirano neto stranim direktnim investicijama (SDI) i drugim investicionim prilivima. Uprkos padu bruto priliva SDI za 10.7 procenata, smanjenje izlaznih SDI i repatrijacija dividendi doveli su do povećanja SDI od 42 procenta. Ostale investicije takođe su porasle za 52 procenta, odražavajući uglavnom spoljne javne zajmove.

Kosovski finansijski sektor je 2020. dobro podneo pandemiju, ali potpuni uticaj na kvalitet kreditnog portfelja tek treba da se proceni. Bankovni depoziti porasli su za 11.5 odsto, a depoziti domaćinstava za skoro 13 procenata. Bankovni krediti porasli su za 7.1 odsto, ali su se novi krediti povećali za samo 1.8 procenata, što je odraz značajnog restrukturiranja duž cele godine. Krediti mikrofinansijskih institucija (MFI), koji su u decembru 2020. činili oko 6 procenata ukupnih zajmova, duž godine su smanjeni za 6.8 procenata. CBK je u martu doneo odluku o

³ Ova procena isključuje uticaj odlaganja plaćanja poreza i izuzeća, koji su prekinuti u drugoj polovini 2020. godine.

odlaganju otplate kredita, koja je rezultirala tromesečnim moratorijumom na otplatu zajmova, koji je dostigao više od 50 procenata ukupnih bankovnih zajmova. Kako se ovaj prozor zatvarao, CBK je u junu dozvolio zahteve za produžetak zajmova do jedne godine i restrukturiranje od slučaja do slučaja. To je delimično razlog što potpuni uticaj pandemije po kvalitet kreditnog portfelja tek treba da se proceni. Do kraja 2020. adekvatnost kapitala bila je iznad regulatornih zahteva, a udeo nenaplativih zajmova povećan je za 0.7 pp u odnosu na godinu pre toga.

Izgledi i rizici

Očekuje se povrćaj rasta 2021. godine, mada su rizici značajni. Ekonomski oporavak biće postepen: u skladu sa globalnim trendom, stvarna aktivnost dostići će nivo koji je postojao pre pandemije tek 2022. godine. Oporavak će biti predvođen rastom izvoza i potrošnje. Rast izvoza roba trebalo bi i dalje da bude snažan na srednji rok, imajući u vidu očekivani rast cena osnovnih metala. Izvoz usluga takođe bi trebalo da se oporavi, vođen oporavkom u turizmu povezanom sa dijasporom, kako u Evropi budu uklanjana međunarodna ograničenja putovanja i vakcinacija bude uzimala svog maha. Očekuje se da će privatna potrošnja povećati rast, vođen kontinuiranom podrškom na polju fiskalne politike, uticajem sredstava podignutih sa računa u Kosovskom fondu za penzionu štednju i oporavkom raspoloživog dohotka u 2021. godini. Dalja kapitalizacija Kosovskog fonda za kreditne garancije i povećanje gornje granice pokriva garancije takođe bi trebalo da potpomognu oporavak.⁴ Projektovani izgledi počivaju na pretpostavkama opuštenih mera kretanja između Evrope i Kosova, odsustva daljih lokalnih mera sprečavanja širenja virusa, oporavka kada je reč o rastu u evropskom

prostoru i porasta u cenama osnovnih metala i minerala. Predviđa se da će privredni rast na srednji rok ostati iznad 4 procenta, ali su veliki rizici po dalje ekonomske izgleda. 2021. i dalje, pogoršanje pandemije koje bude naložilo ponovno uvođenje novih strogih mera sprečavanja njenog širenja, nametanje novih ograničenja međunarodnih putovanja i niži od predviđenog rasta u EU, mogli bi uticati na rast i brzinu oporavka. Takođe, postoji potencijal za većim rastom, bržim sprovođenjem javnih investicija finansiranih od strane međunarodnih finansijskih institucija.

2021. će fiskalni deficit i dalje biti visok, vođen merama podržavanja oporavka i sputavanjem putanje rasta, izazvanim posledicama pandemije. Očekuje se da će se prihvati oporaviti kako se privredna aktivnost bude povećavala, ali će po svemu sudeći ostati ispod nivoa iz 2019. godine. Paket mera za ublažavanje i oporavak kao podrška egzistenciji privrednih subjekata i pojedinaca trebalo bi da u potpunosti bude realizovan 2021. godine, na nivou od oko 3.2 procenta BDP-a. Očekuje se da će ukupni fiskalni deficit dostići 5.1 procenata BDP-a. Pod pretpostavkom da će do 2022. deficit odgovarati fiskalnim pravilima, javni i javno garantovani dug dostići će 28.2 odsto BDP-a 2023. godine, gotovo udvostručujući se u odnosu na nivo iz 2016. godine. Imajući u vidu neizvesnost u pogledu pandemije i sužavanje fiskalnog prostora; biće važno bolje usmeriti mere podrške kako bi se povećao uticaj fiskalnih podsticaja, uz istovremeno zadržavanje fiskalne održivosti.

Kao što je to bio slučaj 2020. godine, deficit tekućeg računa (CAD) trebalo bi da se kreće u rasponu od oko 5.7 procenata BDP-a. Očekuje se da će se izvoz povećati zbog porasta cena osnovnih metala, oporavka turizma povezanog sa dijasporom i porasta

⁴ Očekuje se da će mera Zakona o ekonomskom oporavku povećati pokrivenost garancija za kredite na 80 procenata i subvencionisati naknade za garancije -

koje sprovodi Kosovski fond za kreditne garancije i finansira Svetska banka - i samim tim povećati potražnju za novim zajmovima 2021. godine.

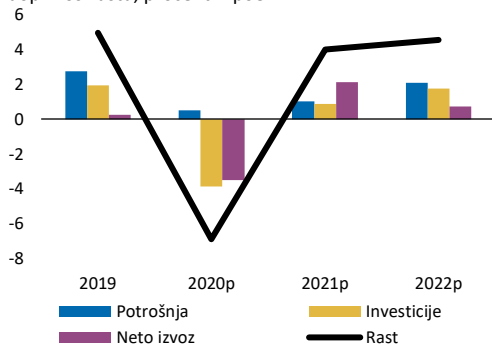
spoljne potražnje. Međutim, oporavak izvoza delimično će biti umanjen porastom potražnje za uvoznim artiklima, kako se potrošnja i investicije budu postepeno povećavali duž 2021. godine. Iako bi značajni prilivi doznaka trebalo da nastave da smanjuju CAD, predviđa se da će nivo priliva doznaka biti niži od najviše vrednosti zabeležene 2020. godine; koji će dalje nadomestiti oporavak izvoza, čime će CAD iznositi 5.7 procenata BDP-a, slično kao prošle godine.

Napredak u strukturnim reformama od suštinske je važnosti za preokretanje štetnog ekonomskog i socijalnog uticaja pandemije i izgradnju otpornosti na buduće negativne šokove. Epidemija je dokazala važnost funkcionalnih mehanizama socijalne zaštite koji mogu identifikovati i podržati grupe koje su ranjivije na nepovoljne ekonomske šokove, uz istovremeno očuvanje

fiskalnih rezervi. Bolje usmeravanje mera ciljane potrošnje na socijalnu zaštitu za najsiromašnije je presudno kako za brže smanjenje siromaštva, tako i kao automatski stabilizator, koji sprečava nagli pad potrošnje. Da bi se održao visok i inkluzivan rast, takođe je neophodno da Kosovo poveća produktivnost poboljšanjem poslovnog okruženja. Cilj je smanjenje administrativnog opterećenja za firme, npr. boljom koordinacijom poslovnih inspekcija, usvajanjem ciljanih politika inovacije i zelenih politika konkurentnosti mikro i malih preduzeća, ulaganjem u ljudski kapital i poboljšanjem vladavine prava, tako da sva preduzeća i građani budu tretirani pravično. Davanjem prednosti investicijama u digitalno povezivanje na srednji rok, pružiće Kosovu priliku da proširi pristup tržištima, promoviše inkluziju i poboljša pružanje javnih usluga.

Kosovska privreda zabeležiła je svoj prvi ekonomski pad ili kontrakciju 2020. godine, ali se očekuje njen postepen oporavak.

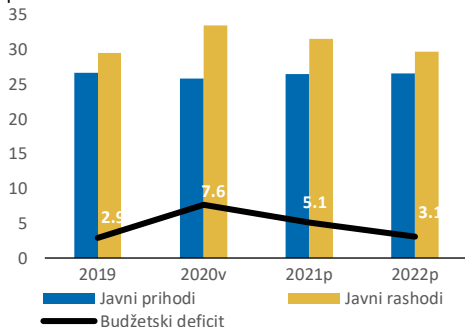
doprinos rastu, procentni poeni

Izvor: Proračuni i projekcije osoblja Svetske banke.

Fiskalni deficit beleži skok 2020. godine, ali je na srednji rok projektovano njegovo smanjenje

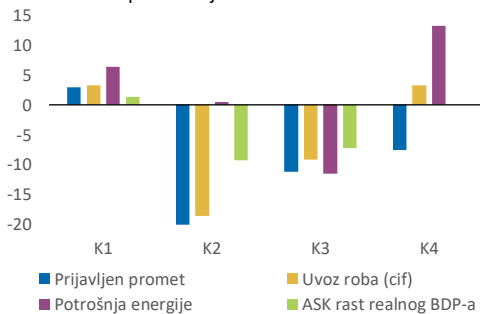
procentat BDP-a

Izvor: Proračuni i projekcije osoblja Ministarstva finansija i Svetske banke.

Privredna aktivnost postepeno je uzela svog maha u četvrtom kvartalu 2020. godine.

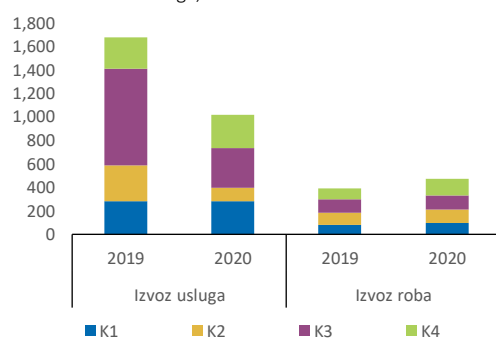
kvartalne promene iz 2020. u 2019. godinu u odabranim pokazateljima

Izvor: Proračuni osoblja Agencije za statistiku Kosova i Svetske banke.

Izvoz usluga je opao, sa time da je nastupio rast izvoza proizvoda, iako sa niže osnovice.

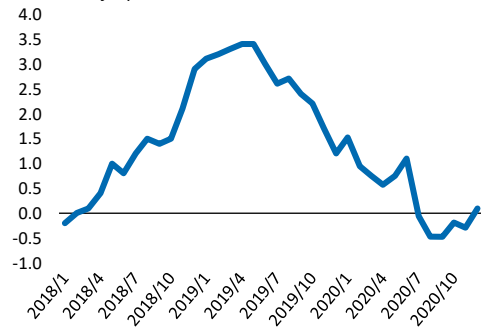
izvoz dobara i usluga, u mil EUR

Izvor: Proračuni i projekcije osoblja Svetske banke.

Inflacija potrošačkih cena smanjena je 2020. godine.

CPI inflacija, procenata

Izvor: Agencija za statistiku Kosova.

Udeo nenaplativih zajmova se neznatno pogoršao, ali je adekvatnost kapitala iznad regulatornih zahteva

procenata

Izvor: Centralna banka Kosova.

KOSOVO	2017	2018	2019	2020p	2021p	2022p
Rast realnog BDP-a (procenat)	4.2	3.8	4.9	-6.9	4.0	4.5
Struktura (procenatni poeni):						
Potrošnja	1.5	5.4	2.7	0.5	1.0	2.1
Investicije	1.5	2.1	1.9	-3.9	0.9	1.8
Neto izvoz	1.2	-3.8	0.2	-3.5	2.1	0.7
Izvoz	4.0	1.0	2.1	-7.9	5.8	3.7
Uvoz (-)	2.8	4.8	1.9	-4.4	3.7	3.0
Inflacija potrošačkih cijena (procenat, prosjek perioda)	1.5	1.1	2.7	0.2	0.7	1.0
Javni prihodi (procenat BDP-a)	26.4	26.1	26.6	25.8	26.4	26.5
Javni rashodi (procenat BDP-a)	27.6	29.0	29.5	33.4	31.5	29.6
Od čega:						
Plate (procenat BDP-a)	8.6	8.8	8.7	9.9	9.3	8.7
Socijalna davanja (procenat BDP-a)	6.1	6.1	6.2	7.8	6.9	6.3
Kapitalni rashodi (procenat BDP-a)	7.3	7.9	7.5	5.7	5.8	6.3
Fiskalni bilans (procenat BDP-a)	-1.2	-2.9	-2.9	-7.6	-5.1	-3.1
Primarni fiskalni bilans (procenat BDP-a)	-0.9	-2.7	-2.6	-7.2	-4.6	-2.4
Javni dug (procenat BDP-a)	15.6	16.3	16.9	22.3	24.9	26.5
Javni i javno garantirani dug (procenat BDP-a)	16.3	16.9	17.5	22.8	25.2	26.7
Od čega: vanjski (procenat BDP-a)	6.6	6.2	5.8	7.9	8.7	9.1
Izvor roba (procenat BDP-a)	5.9	5.6	5.5	7.1	7.2	6.9
Uvoz roba (procenat BDP-a)	44.3	46.3	45.5	45.6	45.9	44.2
Neto izvoz usluga (procenat BDP-a)	12.9	12.7	13.1	7.0	10.5	11.1
Trgovinski bilans (procenat BDP-a)	-25.5	-28.0	-26.9	-31.5	-28.2	-26.2
Priliv doznaka (procenat BDP-a)	11.1	11.3	11.6	14.2	12.8	12.5
Bilans tekućeg računa (procenat BDP-a)	-5.4	-7.6	-5.5	-5.7	-5.7	-4.9
Neto priliv direktnih stranih investicija (procenat BDP-a)	3.3	3.4	2.7	4.0	3.2	3.2
Vanjski dug (procenat BDP-a)	32.6	30.3	30.3	37.8	39.6	38.5
Realni rast privatnih kredita (procenat BDP-a)	8.8	10.1	7.8	7.6	n.a.	n.a.
Nenaplativi zajmovi (procenat bruto zajmova, prosjek perioda)	3.1	2.5	2.0	2.7	n.a.	n.a.
Stopa nezaposlenosti (procenat, prosjek perioda)	30.5	29.5	25.7	n.a.	n.a.	n.a.
Stopa nezaposlenosti mladih (procenat, prosjek perioda)	52.7	55.4	49.4	n.a.	n.a.	n.a.
Stopa učestvovanja radne snage (procenat, prosjek perioda)	42.8	40.9	40.5	n.a.	n.a.	n.a.
BDP po stanovniku, PPP (tekući međunarodni \$)	3,956	4,424	4,424	4,145	4,317	4,527

Izvori: Organi zemlje, procjene i projekcije Svjetske banke.

Këtë raport mund ta gjëni online:
www.worldbank.org/eca/wbrer

